

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В БЮДЖЕТНІ СФЕРІ

Анотація. В статті узагальнені теоретичні засади системи управління фінансовими ресурсами в бюджетній сфері та запропоновано науково-методичний підхід до оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами бюджетної організації. Результати дослідження апробовані в діяльності державної обласної телерадіокомпанії.

Ключеві слова: система управління, кошторисне фінансування, фінансові ресурси, суб'єкти господарювання, бюджетна сфера.

I. Вступ. В умовах розвитку ринкових економічних відносин в Україні бюджетні установи виступають як частина єдиної фінансової системи. Це обумовлено наявністю товарно-грошових відносин та передбачає здійснення специфічних функцій даних організацій.

Для задоволення потреб соціально-культурної сфери і наукового прогресу держава щорічно виділяє з бюджету величезні фінансові ресурси. І важливо, щоб ці ресурси та цінності використовувались на місцях з максимальним ефектом, і при цьому повністю задовольнялися потреби українського суспільства в культурному розвитку, освіті, медичному обслуговуванні, забезпеченні населення офіційною інформацією про діяльність органів державної влади в Україні; про події в державі та за її межами, конституційні права, свободи та обов'язки людини та громадянина; стан довкілля та здійснення медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм; освітньою, науково-популярною, культурно-мистецькою, спортивною та іншою інформацією, яка сприяє формуванню позитивного іміджу України у світі.

Дослідженню проблем оцінки ефективності системи управління

фінансовими ресурсами бюджетних організацій приділяється значна увага. Серед науковців, які займаються дослідженням даної проблеми слід виділити наступних авторів: В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик, С.О. Булгакова, В.І. Опарін, О.Д. Василик, О.П. Кириленко. Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, наукові дослідження, на наш погляд, потребують подальшого удосконалення теоретичні та практичні аспекти оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами установ бюджетної сфери.

II. Постановка задачі. Дослідження теоретичних основ управління фінансовими ресурсами бюджетних установ, науково-методичних підходів до оцінки ефективності системи управління в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації, а також визначення напрямків підвищення оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами бюджетних установ на сучасному етапі. Під час дослідження були використані наступні методи: розрахунково-аналітичний, порівняльний, вертикальний і горизонтальний аналіз, методи планування і прогнозування та інші.

III. Результати. Широке використання системного підходу в наукових дослідженнях є однією з характерних рис сучасної економічної науки. Як правило, систему управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій ототожнюють з фінансовою системою. Проте, на нашу думку, система управління фінансовими ресурсами організацій бюджетної сфери повинна розглядатися як одна з підсистем фінансової системи. Структуру системи управління фінансовими ресурсами бюджетних установ треба трактувати як функціональну єдність об'єкту управління (фінансових ресурсів та фінансових відносин), суб'єкту управління (фінансової служби) та зовнішнього середовища. Таке розуміння даної системи на нашу думку, дозволить: чітко визначити проблему та мету дослідження; вибрати правильний об'єктивний спосіб дослідження складних економічних процесів; відібрати комплекс методів і засобів, що дозволять досягнути поставлену мету.

З урахуванням зазначеного на рис. 1 наведена узагальнена структура системи управління фінансовими ресурсами бюджетної установи.

Рис. 1. Структура системи управління фінансовими ресурсами бюджетних установи

Особливістю оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами є обсяг фінансування видатків бюджетних установ. Бюджетне фінансування представляє собою безповоротне, безоплатне виділення коштів з

бюджету. Бюджетне фінансування видатків може здійснюватись у таких формах, як кошторисне фінансування, фінансування інвестиційних проектів, державні субсидії, субвенції, дотації, бюджетні кредити [].

Кошторисне фінансування є основною формою, за допомогою якої здійснюються видатки бюджетної установи. На рис. 2 запропоновано процес формування показників до оцінки ефективності системи управління ресурсами бюджетної установи на основі кошторисного фінансування.

Рис. 2. Процес формування показників до оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами бюджетної установи на основі кошторисного фінансування

Дослідження оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами бюджетних організацій на основі кошторисного фінансування показали, що при своїй апробованості воно має суттєві недоліки. По-перше, за

такого порядку виділення фінансових ресурсів послаблюється зв'язок між результатами функціонування бюджетних організацій і грошовими надходженнями, оскільки, фінансується не обсяг робіт, зростання якості послуг чи продукції, а час присутності працівників на роботі. По-друге, якість роботи враховується опосередковано – виходячи з рівня освіти, трудового стажу працівника, що призводить до зрівнялівки та знижує стимули до ефективності діяльності. У працівників немає зацікавленості збільшувати обсяг чи якість робіт і послуг, оскільки це не впливає на величину їхніх грошових надходжень.

Крім того, в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації в країні доречно виділити і зовнішні фактори, що впливають на оцінку ефективності системи управління фінансовими ресурсами бюджетних установ при кошторисному фінансуванні такі як політичні, економічні, соціальні.

Апробацію теоретичних положень до оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами було проведено в діяльності обласної державної телерадіокомпанії (ОДТРК). Вибір саме цього напрямку діяльності бюджетних установ обумовлений розвитком інформаційного простору в фінансовій системі, вдосконаленням місцевої інформаційної інфраструктури, забезпечення неупередженого інформування громадян, зміцнення зв'язків місцевих органів самоврядування та виконавчої влади з засобами масової інформації, надання громадськості повної та об'єктивної інформації.

Під час формування показників до оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами ОДТРК, на підставі яких визначались доходи планового періоду, обов'язково враховано рівень їх фактичного виконання за останній звітний рік, а також очікуваного виконання за період, що передує плановому. Показники встановлювались в обсязі, що повною мірою відповідають показникам бухгалтерської звітності за відповідні періоди.

Відповідно до Переліку груп власних надходжень бюджетних установ і вимог щодо їх створення й напряму використання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 659 власні надходження бюджетних установ поділяються на групи, перелік яких наведено в табл. 1.

Надходження фінансових ресурсів бюджетної установи та напрями їх використання

Група	Підгрупа	Напрями використання
Плата за послуги, що надаються бюджетними установами (надходження, що мають постійний характер і в обов'язковому порядку плануються в бюджеті)	Кошти, що надійшли до бюджетних установ як плата за послуги, надання яких пов'язане з виконанням основних функцій і завдань бюджетних установ	Покриття витрат, пов'язаних з організацією й наданням визначених у підгрупі послуг
	Надходження бюджетних установ від господарської та/або виробничої діяльності.	Організація визначених у підгрупі видів діяльності, а також на господарські витрати бюджетних установ
	Плата за оренду майна бюджетних установ	Утримання, устаткування та ремонт майна бюджетних установ
Плата за послуги, що надаються бюджетними установами (надходження, що мають постійний характер і в обов'язковому порядку плануються в бюджеті)	Надходження бюджетних установ від реалізації майна. Кошти, отримані бюджетними установами від реалізації необоротних активів (крім будівель і споруд) та інших матеріальних цінностей, в т.ч. списаних, за здані як брухт і відходи чорних, кольорових, дорогоцінних металів, коштовне каміння в розмірах, які згідно із законодавством залишаються у розпорядженні установи, а також кошти, отримані Національною академією наук і бюджетними установами, що належать до її відання, від реалізації нерухомого майна	Ремонт, модернізація або придбання нових не оборотних активів (крім будівель і споруд) і матеріальних цінностей; покриття витрат, пов'язаних з організацією збору та транспортування відходів і брухту на приймальні пункти; преміювання осіб, безпосередньо зайнятих збором відходів і брухту; інші господарські потреби бюджетних установ
Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	Благодійні внески, гранти та подарунки (всі види добровільної безповоротної й безоплатної допомоги у вигляді будь-якого майна, благодійних внесків, грантів і подарунків, включаючи внески від спонсорів і меценатів	Реалізація цілей, визначених програмою їх надання, проектом міжнародної технічної допомоги тощо

Під видатками бюджетної установи розуміють державні платежі, які не підлягають поверненню. Розрізняють чотири групи видатків бюджетної установи: поточні та капітальні видатки, кредитування з вирахуванням погашення і нерозподілені видатки. Групи видатків поділяються на предметні статті видатків кошторису, які, у свою чергу, містять підстатті видатків. Останні поділяються на елементи витрат.

Кошторис видатків ОДТРК складається за двома групами видатків

бюджетної установи: поточні та капітальні видатки. У видатковій частині єдиного кошторису зазначається загальна сума витрат ОДТРК з розподілом за коштами загального та спеціального фонду.

Результати фінансової діяльності ОДТРК наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати фінансової діяльності ОДТРК за загальним та спеціальним фондом,
(грн.)

Показники	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Загальний фонд			
Отримані асигнування	1396200	1941418	2735484
Видатки загального фонду	1410374	1941493	2734789
Фінансовий результат за загальним фондом (+;-)	52454	52379	53074
Спеціальний фонд			
Доходи	465016	1275299	836119
Видатки	433572	1110830	699716
Списана заборгованість, у т.ч. дебіторська (-), кредиторська (+)	-	81163	- 9
Інші видатки (депоненти)	-	-	- 62
Фінансовий результат за спеціальним фондом (+;-)	-27373	218259	354715

Фінансовий результат визначається за спеціальним та загальним фондом, як різниця між отриманими доходами (асигнуваннями) та фактичними видатками, до яких додається результат виконання кошторису на початок року за спеціальним (загальним) фондом (рис. 3).

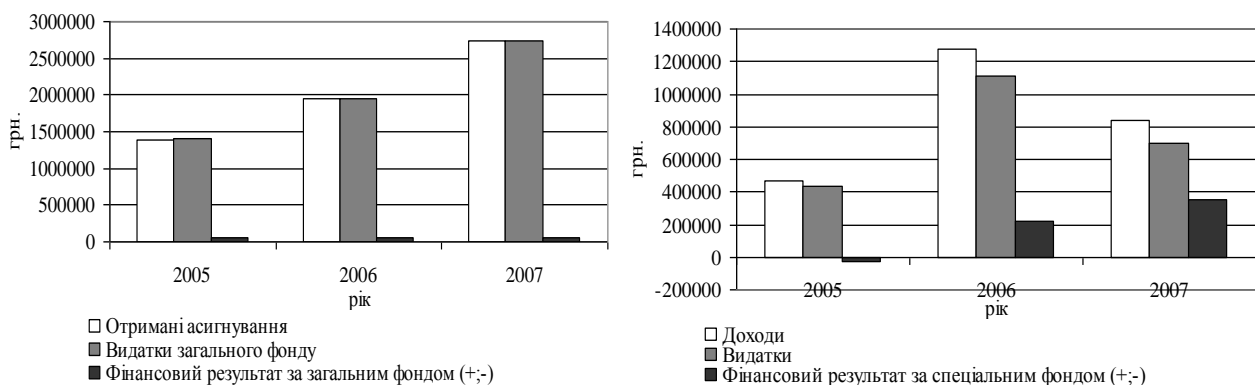

Рис. 3. Фінансові результати діяльності ОДТРК за загальним і спеціальним фондами

Таким чином, фінансовий результат за загальним фондом протягом останніх 2005-2007 рр., практично, залишається на однаковому рівні, а фінансовий результат за спеціальним фондом щороку зростає з -27373 грн. на початок 2006 р. до 354715 грн. на початок 2008 р., що свідчить про ефективне використання фінансових ресурсів ОДТРК.

Слід зазначити, до основних чинників, що визначають напрями і ефективність системи управління фінансовими ресурсами установ бюджетної сфери є позабюджетна діяльність ОДТРК. Основні напрямки потенційних можливостей позабюджетного фінансування представлені на рис. 4.

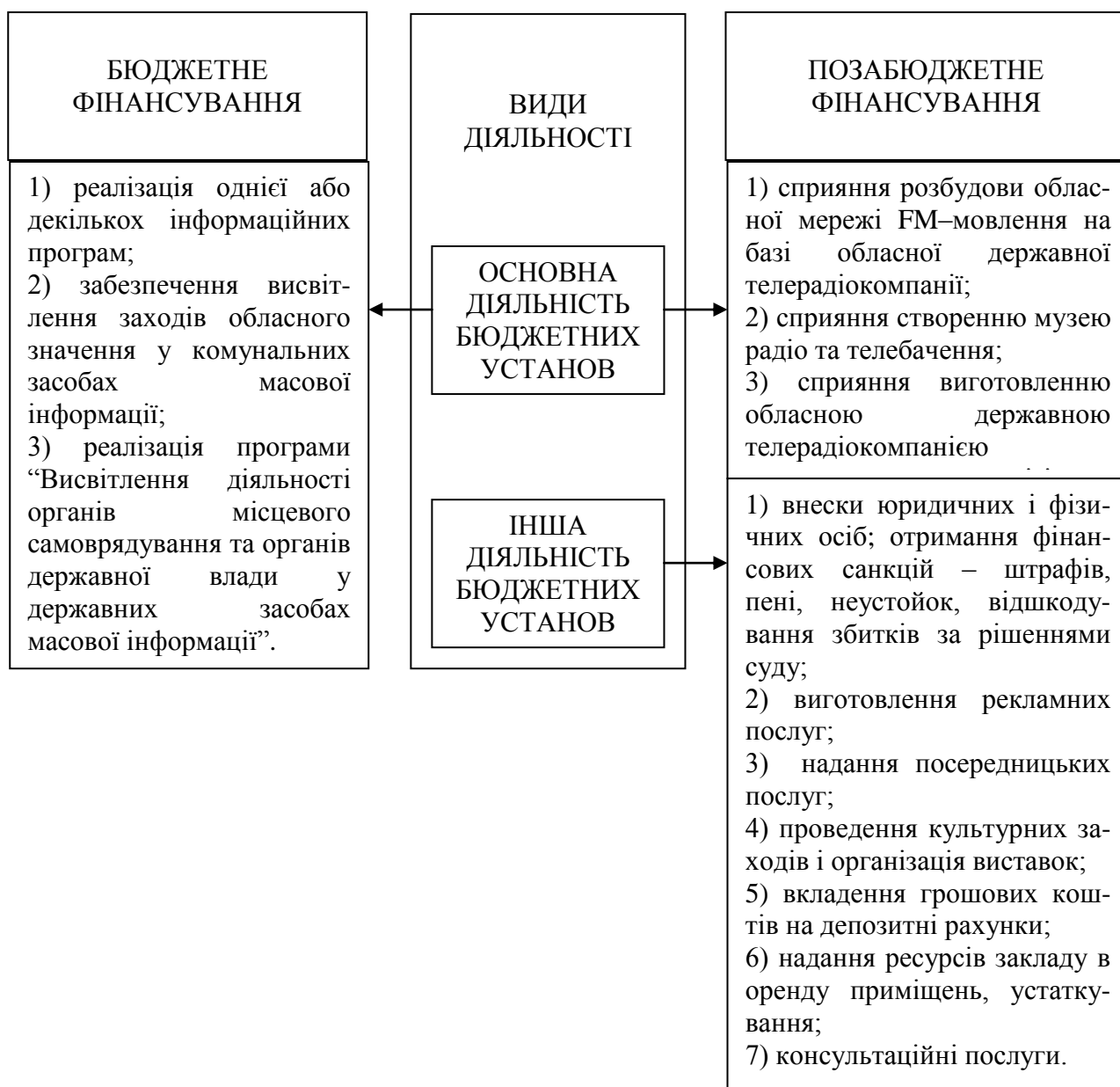

Рис. 4. Напрямки потенційних можливостей позабюджетного фінансування

Одним з критеріїв ефективного використання фінансових ресурсів бюджетних установ є їх прогнозування на 2009 рік. Основним показником надходження доходів є надходження коштів від надання платних послуг та реклами. Їх вартість визначається як добуток витраченого ефірного часу на затверджені тарифи, на розміри яких впливає час виходу в ефір, тривалість, види наданих послуг та категорії замовників. Тариф середньої вартості однієї години мовлення визначається шляхом ділення загальної вартості доходів та видатків (загального та спеціального фонду) у співвідношенні 40% – радіомовлення та 60% – телебачення, на обсяги (години) державного замовлення, відповідно, на радіо та телебачення. Загальна вартість однієї години мовлення не повинна перевищувати розміру орієнтовної середньої вартості однієї години виробництва та розповсюдження телерадіопрограм для державних потреб, яка визначається постановою Кабінету Міністрів України “Про державне замовлення на закупівлю товарів, виконаних робіт, надання послуг для державних потреб” на відповідний рік.

Так, загальна сума доходів та видатків на виробництво телерадіопрограм для державних потреб згідно проекту кошторису на 2009 р. складає 5922,5 тис. грн., в тому числі за загальним фондом – 5080,0 тис. грн., та спеціальним – 842,5 тис. грн. Умовно доходи поділяються на доходи від радіомовлення та телебачення у співвідношенні 40% та 60% відповідно.

Для визначення середньої вартості години радіомовлення планові доходи радіомовлення в сумі 2369,0 тис. грн. були поділені на обсяги держзамовлення радіо (730 год.), отже тариф на виготовлення радіопрограм складає 324,52 грн. Відповідно, для визначення тарифу вартості однієї години виробництва телепрограм, планові доходи на телебаченні 3553,5 тис. грн. треба поділити на обсяги держзамовлення на телебаченні (6313 год).

Таким чином, тариф на виготовлення телепрограм складає 354,72 грн. Визначення тарифу на середню вартість однієї години телерадіопрограм наведено у табл. 3. При цьому, сума доходів від надання послуг обмежені часом виходу в ефір рекламного продукту, що не перевищує 15% обсягу мовлення.

Таблиця 3

Розрахунок тарифу вартості однієї години телерадіопрограм

Вид мовлення	Загальна сума доходів (грн.)	Обсяги держзамовлення (год.)	Тариф вартості 1 години (грн.)
Радіомовлення	2369000	730	324,52
Телебачення	3553500	6313	354,72
Разом	5922500	X	X

При плануванні дохідної частини кошторису на 2009 р. був врахований рівень фактичного їх виконання за останні декілька років та очікуване виконання за період, що передує плановому (2008 р.) (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка доходів ОДТРК за видами надходжень спеціального фонду

Доходи за видами надходжень	Сума надходження доходів (тис. грн.) по рокам				
	2005	2006	2007	2008 план	2009 прогноз
Доходи радіомовлення – всього, в т.ч.	302,1	408,2	377,6	296,3	382,5
- від виборчої компанії	-	123,2	88,6	-	-
- від платних програм	82,6	68,8	65,0	70,3	137,5
- від рекламної діяльності	208,1	201,8	210,0	211,0	225,0
- від концертної діяльності	11,4	14,4	14,0	15,0	20,0
Доходи телебачення – всього, в т.ч.	155,9	831,9	462,0	331,0	460,0
- від виборчої компанії	-	512,2	150,0	-	-
- від платних програм	119,9	189,8	195,0	205,0	260,0
- від рекламної діяльності	27,8	119,9	117,0	126,0	200,0
- від концертної діяльності	8,2	10,0	-	-	-
Разом (від основної діяльності)	458,0	1240,1	839,6	627,3	842,5
Доходи від реалізації майна	6,7	4,2	-	-	-
Загальна сума доходів	464,7	1244,3	839,6	627,3	842,5

За загальним фондом кошторису сума асигнувань планується виходячи з обсягів Держзамовлення в годинах та середньої вартості однієї години виробництва та розповсюдження телерадіопрограм для державних потреб. Загальну суму надходжень фінансових ресурсів по загальному та спеціальному фонду наведено в табл. 5.

Таблиця 5

План надходжень загального та спеціального фондів ОДТРК до 2009 р

Найменування видів надходжень	2007 рік (звіт)			2008 рік (очікуване)			2009 рік (проект)		
	загальний	спеціальний	разом	загальний	спеціальний	разом	загальний	спеціальний	разом
Надходження із загального фонду бюджету	2735,5	X	2735,5	3592,2	X	3592,2	5080,0	X	5080,0
Спеціальні кошти, як плата за послуги згідно з функціональними повноваженнями	X	839,6	839,6	X	627,3	627,3	X	842,5	842,5
ВСЬОГО	2735,5	839,6	3575,1	3592,2	627,3	4519,5	5080,0	842,5	5922,5

З наведених у таблиці даних бачимо, що найбільша питома вага надходжень ОДТРК складають асигнування з державного бюджету. В 2007 р. їх питома вага в загальному обсязі надходжень складала 76,5%, в 2008 р. – 79,5%, а в 2009 р. – 85,8%. Це пояснюється тим, що поступово зростають обсяги державного замовлення на виготовлення та трансляцію телерадіопрограм, виготовлених для державних потреб через отримання ліцензій на право користування каналами мовлення, розширення кола телеглядачів та радіослухачів, доведення обсягів трансляції до ліцензійних умов.

Порядок складання проекту розпису видатків загального та спеціального фонду бюджету на виробництво і розповсюдження телерадіопрограм наведено в табл. 6.

В загальному обсязі видатків найбільша питома вага припадає на поточні видатки, які спрямовуються на здійснення виробничо-господарської діяльності ОДТРК, а для розвитку виробничої бази необхідно мати капіталовкладення, які надаються за рахунок коштів Державного бюджету в мізерних розмірах, але поступово їх частка в загальній сумі витрат зростає з 0,8% в 2007 р. до 4,9% – в 2008 р., та очікується її збільшення в 2009 р. до 7%.

Таблиця 6

Проект розпису видатків загального та спеціального фонду кошторису ОДТРК
на 2009 р.

Найменування видатків за економічною класифікацією	Проект на 2009 рік (грн.)		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
I . Поточні видатки	4760000	842500	5602500
Оплата праці працівників бюджетних установ	3000000	480000	3480000
Нарахування на зарплату (37%)	1080000	178000	1258000
Придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші видатки	470000	179500	649500
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	80000	3000	83000
М'який інвентар та обмундир.	-	4000	4000
Оплата транспортних послуг та утримання транспортних засобів.	70000	2500	72500
Оренда	30000	-	30000
Поточний ремонт обладнання, інвентарю, будівель; технічне обслуговування обладнання.	150000	-	150000
Послуги зв'язку	60000	-	60000
Оплата інших послуг та інші видатки	80000	170000	250000
Видатки на відрядження	35000	5000	40000
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	175000	-	175000
Оплата теплопостачання	80000	-	80000
Оплата водопостачання та водовідведення	10000	-	10000
Оплата електроенергії	80000	-	80000
Оплата інших комунальних послуг та енергоносіїв	5000	-	5000
II . Капітальні видатки	320000	-	320000
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування.	300000	-	300000
Придбання землі і нематеріальних активів	20000	-	20000
Всього видатків I+II	5080000	842500	5922500

Цей фактор треба враховувати при складанні кошторису витрат за спеціальним фондом, але через обмеженість коштів спеціального фонду задовольнити потребу в проведенні капітальних видатків не вдається, що завдає перешкод у розбудові телерадіомережі.

Для підвищення здійснених розрахунків до оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами державної телерадіокомпанії, на нашу

думку, доцільним є необхідність організації внутрішнього аудиту. Обумовлюється це тим, що сьогодні спостерігається тенденція зростання різних видів платних послуг, які виконує телерадіокомпанія згідно зі своїми функціональними повноваженнями: виготовлення рекламних та телевізійних продуктів, розміщення сюжетів на замовлення і проведення прямих ефірів, платних передач на замовлення, відео сюжетів та інших послуг.

Вирішення проблем правового й методологічного забезпечення внутрішнього аудиту дасть можливість створити: принципово нову систему фінансового контролю; вдосконалити нормативно-правову базу державного фінансового контролю; впровадити сучасний методичний, логічний, матеріально-технічний та інформаційний ефективний контроль за використанням фінансових ресурсів бюджетних установ.

IV. Висновки.

Таким чином, узагальнені теоретичні засади фінансового управління в бюджетній сфері та запропонований науково-методичний підхід дозволяє оцінити ефективність системи управління фінансовими ресурсами бюджетної організації. Практичне застосування науково-методичного підходу дозволить об'єктивно планувати обсяг фінансування видатків бюджетних установ, визначити доходи планового періоду, а також очікуваного виконання за період, що передує плановому.

Література

1. О.П. Кириленко Місцеві фінанси: Підручник / за ред.. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677с.
2. Про затвердження механізму обмежень витрачання бюджетних коштів: наказ Міністерства фінансів України від 27 лютого 1998р. // Офіційний вісник України. 1998.- №9 - ст.369.